

Pázmány Péter és Zrínyi Miklós

A MAGYAR BAROKK JELES KÉPVISELŐI

1. Szólások és közmondások! Pázmány Péter beszédeit gyakran szólásokkal tarkította. Az alábbiakban közreadunk néhány régi szólást! Próbáld kitalálni a jelentésüket! Helyettesítsd őket egy általad ismerttel, ami ugyanazt jelenti!

1) A bagolynak nincsenek sólyom fiai.

A gyermek hasonlít a szülőjére, azaz nem esik messze az alma a fájától.

2) Büzbe keverni.

Rossz hírért kelteni, gyanúba keverni.

3) Külön nótát fúj.

Külön utakon jár.

4) Egy pórázon futnak.

Egyet akarnak, azaz egy gyékényen árulnak.

5) Egy szál fa nem erdő – talyiga nem szekér.

Az adott dolog még nem elegendő, avagy egy fecske nem csinál nyarat.

6) Kiszöktek a felső várbul.

Elment az esze, megbolondult, például hiányzik egy kereke.

7) Egymás szakállába okádoznak.

Rosszat mondanak egymásra, vagyis kígyót, békát mond a másikra.

8) Bé-boronállya a hamisságot.

Elfedi a hazugságát.

9) Bé-falni a sipot.

Hazudni.

10) Egy akolba rekeszt.

Egy dolgot a másikkal egyenértékűnek tart, avagy egy kalap alá vesz.

11) Horgas beszéd.

Hazugság.

2. Kosztolányi Dezső XX. századi magyar írónk Pázmányt a magyar próza atyjának nevezte! Igaza van, neves szónokunk mesteri körmondatokat alkotott. Sorold fel a következő Pázmány-körmondat valamennyi barokk jellemzőjét!

Az emberi nemzet gyökerét paradicsomban, egyéb vétkekkel együtt, torkossággal férgesítette elsőben az ördög. Mert addig mutogatá Éva anyánknak a tilalmas gyümölcs szépségét; addig dicsérére gyönyörűséges ízit; addig köszörülé torkát és nyelvét; addig viszketteté gyomrát; addig hitegeté kívánságát és csalogatá akaratját, hogy beléharapa a veszett asszony: együtt az almával a pokol horgát elnyelé, az ördögi mérget beszívá, mely az egész emberi nemzetnek fogát megvásolván, keserűségének ártalmas ízit most is szájunkban hagyta.

A körmondat gyakori a barokk irodalomban, mivel a barokk kedveli a nagyszabású költői elemeket. Jellemzője, hogy sokszorosan összetett, gyakran bonyolult nyelvtani viszonyokat tartalmaz, mégis érthető. Ez a Pázmány-mondat 5 olyan tagmondattal nyit, amelyek ugyanazt fejezik ki: az ördög csábítását. Majd csak aztán hangzik el, hogy Éva, a „veszett” asszony beleharapott a csábító gyümölcsbe. További tagmondatok számolnak be e cselekedete következményeiről. Maga a téma is a barokk irodalomra jellemző: tanító célzatú (a torkosság ellen szól), bibliai példával él. Valamint retorikus jellemzőket is találunk, azaz szónokiasság érvényesül a mondatban. A mondat képei pedig nagyon szemléletesek, hatnak az ember érzékszerveire („gyümölcs szépségét”, „gyönyörűséges ízit”, „köszörülé torkát és nyelvét”, „viszketteté gyomrát” stb.). Ezért is mondják erre a stílusirányzatra: érzéki barokk.

3. A *Sixtus-kápolna oltárfalán Michelangelo festményét láthatod UTOLSÓ ÍTÉLET* címmel. Milyen hasonlóságot fedezel fel a festmény és az alábbiakban található Zrínyi-szövegrészlet között?

Mindkét esetben freskóval van dolgunk, az egyik képzőművészeti: falra festett, nagyszabású kép. A másik irodalmi freskó, de lényegét tekintve ugyanaz. A költő monumentális képet fest meg az utolsó török-magyar ütközetről, ahol a mennyei sereg is részt vesz a csatában. Közös elem a két freskón a földi és a mennybéli világ együttes megjelenése. Az utolsó ítélet azt ábrázolja a festményen, hogy a menny a Földre száll, hogy az emberek megítéltesse: a jók a mennyországba, a bűnösök a pokolra kerülnek. Hasonló ez a Zrínyi-részletben is, mindkét csapat megítéltetik, a törökök sorsa a kárhozat, a magyarok viszont megdicsőülve a mennybe mennek. Egy-egy magyar vitézt egy-egy angyal emel a magasba, hogy aztán ott az Isten oldalán ülhessenek.

4. *A ló valódi társa volt a katonáknak, ereje, szépsége a költőket is megfogta. Az alábbi Zrínyi-részlet a török császár lovát és magát az uralkodót írja le. Készíts az eredeti szöveg alapján leírást Szulimánról és lováról mai prózanyelven! Terjedelem max. 10-15 sor.*

A leírás valaminek vagy valakinek a részletező bemutatása. Ragadd meg a bemutatandó alany fő jellegzetességeit, törekedj arra, hogy ábrázolásmódod érzékletes legyen! Írásod érje el a kívánt terjedelmet! Ügyelj a helyesírásra és a nyelvhelyességre is!

5. *Pázmány Péter prédikációi, tanításai a mai kor emberének is tanulsággal szolgálhatnak. Olvasd el A nyelvnek vétkeiről című írását, és 5-6 mondatban foglald állást a megfogalmazódó gondolat kapcsán!*

Azt várjuk tőled, hogy kifejtsd a véleményed Pázmány gondolata kapcsán: valóban ennyi mindent köszönhetünk a nyelvnek, ilyen fontos lenne? És mi, emberek, ezt vajon szem előtt tartjuk? Szólj hozzá!

6. Zrínyi a várból való kirohanásuk előtt szózatot intéz vitézeihez. Olvasd el ennek részletét, majd válaszolj a kérdésekre!

KÉRDÉS	VÁLASZ
Írj példát megszólításra!	„erős vitézek“
Fogalmazd meg egy mondattal Zrínyi célját!	Harcra szólítja fel vitézeit, arra kéri őket, hogy életüket áldozzák a hazáért és a kereszténységért a török ellen.
Add meg annak a strófának a számát, amelyben a harc okai olvashatóak!	27.
Gyűjtsd ki a szövegből a humanista értékeket, ilyen például a vitézség is!	Vitézség, hírnév, hazaszeretet, a család védelme, keresztény hit, katonai tisztesség stb.
Írj ki egy olyan részletet, amelyben felhívás fogalmazódik meg!	“Kivánom hogy ti is így cselekedjetek” vagy “Ti is ő szent nevéjért serénykedjetek”

7. Hallgasd meg Kodály Zoltán Zrínyi szózata című szimfonikus művét! Miben emlékeztet a zenemű Zrínyi eposzbeli szózatára?

Ilyen méretű acappella^a kompozíció nem született még, mint Kodály 1954–55-ös alkotása. Ez a monumentalitás már párhuzamba állítható egy jól felépített, terjedelmes és hatásos szónoki beszéddel. A zeneműben megjelenő énekhang is beszédjellegű. A zene és a próza ugyanarról szól: felhívó jellegű, a magyarokat kívánja mozgósítani.

8. Az alábbiakban részleteket olvashatsz a *SZIGETI VESZEDELEMBŐL*. Állapítsd meg, hogy milyen eposzi kelléket és költői eszközt tartalmaznak a szemelvények! A könnyebbség kedvéért összegyűjtjük neked, hogy mit keress: eposzi hasonlat, témamegjelölés és segélykérés, láttató, érzékletes kép, katalógus, seregszemle, isteni beavatkozás, ellentét, költői túlzás és előreutalás.

Részletek	Eposzi kellékek és költői eszközök
<p>A)</p> <p>2. Fegyvert, s vitézt éneklek, török hatalmát, Ki meg merté várni, Szulimán haragját, Ama nagy Szulimánnak hatalmas karját, Az kinek Európa rettegte szablyáját.</p>	<p>TÉMAMEGJELÖLÉS=PROPOZÍCIÓ</p>
<p>B)</p> <p>4. Te, ki szűz anya vagy, és szülted uradat, Az ki örökkén volt, s imádod fiadat Ugy mint istenedet és nagy monarchádat: Szentséges királyné! hívom irgalmadat.</p> <p>5. Adj pennámnak erőt, úgy irhassak mint volt Arról, ki fiad szent nevéért bátran holt, Megvetvén világot, kiben sok java volt;</p>	<p>SEGÉLYKÉRÉS=INVOKÁCIÓ</p>

<p>Kiért él szent lelke, ha teste meg is holt.</p>	
<p>C)</p> <p>104. De török számtalan körülvék seregét, Messzirül jancsárság lüvik vitézeket: Nem merik próbálni mert karddal ezeket, Senki várni nem meri az ő kezeket.</p> <p>105. Mind ennyi között is egy jajgatás nincsen, Mert nagy vigasággal s örömmel hal minden. Az mely helyen állnak, ugyanazon helyben Bocsátják lölköket Isten eleiben.</p> <p>106. Nem mér az nagy bánhoz közel menni senki, De jancsár-golyóbis Zrínit földre veti: Mellyében ez esett, más homlokát üti, Vitézivel együtt az földre fekteti.</p>	<p>KÖLTŐI TÚLZÁS</p>
<p>D)</p> <p>70. Megnyitott mellyébül piros vért okádik, Élete halállal testében küszködik, Végre az haláltul élte meggyőzetik, Széles úton lelke testébül kibujik.</p>	<p>LÁTTATÓ KÉP</p>

<p>E)</p> <p>42. Volt Farkasics Zríninek főkapitánya, Ő serege kétszáz harminczkettő vala, Mindeniknek pánczér, karvas és sisakja; Minnyájan fölszóval így esküsznek vala.</p> <p>43. Mihánt félre álla az vitéz kapitány, Jő százötven karddal Novákovics Iván. Haragos tigrisnek vagyon bőr az hátán, Kegyetlen sastoll van szegezve paizsán.</p> <p>44. Novák Debeljáknak nemzetiből való, Cselekedeteivel is bizony hasomló, Török lába alatt sokszor török zászló, Hevert őalatta sok török, sok holt ló.</p>	<p>SEREGSZEMLE</p>
<p>F)</p> <p>67.Ezer juhat vágata pusztá mezőben Kadilekher, s egyet sem hagyta bőrében. Ez vala szultánnál igen böcsületben,</p>	<p>ELŐREUTALÁS=ANTICIPÁCIÓ</p>

<p>Mert vala ő főpap és érsek hitekben.</p> <p>68. Szálla sok sas földre s az barmot ellepé, Rút horgas orrokkal azt szaggatni kezdé; Szántalan sok holló károg mindenfelé, Tolvajkánya, lopóhéja van keverve. (...)</p> <p>72. Kadileskher ezen igen megijedett; Tudja jövődjé ennek nem jó lehet. Igy szólítá meg Szokolovics Mehmetet! «Hajts meg, uram, hajts meg szómra te füledet.</p> <p>73. Noha néked nékem sokat nem kell szólnom, Mert ezt az jövődjét általérted, tudom; Menésünket Szigetre nem javallom, Mert madarak által Isten tiltja, látom.</p>	
<p>G)</p> <p>44. Igazat kell írnom, halljátok meg mastan, Noha ellenségünk volt szultán Szulimán, Csak aztot kivészem, hogy hiti volt pogány, Soha nem volt ily úr törökök közt talán.</p>	<p>ELLENTÉT</p>

<p>(...)</p> <p>46. Vitézség s okosság egyaránt volt benne, Hadbéli szorgosság nagy szorult űbenne; Ha kegyetlenség szüvében jelt nem tenne, Talán keresztyén közt is legnagyobb lenne.</p>	
<p>H)</p> <p>64. Mustrát elvégezvén szorgalmatos Zríni, Várnak állapotját kezdé látogatni, Ágyúkat bástyákra rendel felhuzatni, Fegyvert vitézeknek és port osztogatni.</p> <p>65. Mindenféle prófontot, hadi szerszámot, Bort, kenyeret és húst, és elegendő sót, Sok kapát, lajtorját, mindenféle ásót, Tüzes mesterséget, föcskendő tüzoltót.</p> <p>66. Sok deszkát, taligát, és égni való fát, Salétrumot, kénkút s égett mogyorófát, Sok kemény tölgyfából temérdek gerendát; Egy szóval az mi kell várnak, mindent hozat.</p>	<p>KATALÓGUS</p>

<p>I)</p> <p>39. Oh élet, mely hamar ez világbul kitünsz! Oh rövid élet, túlünk mily gyorsan röpülsz, Mikor inkább kellenél, akkor te megszünsz, És, mint harmat nap előtt, egyszersmind eltünsz.</p> <p>40. Mint harmat nap előtt, mint hó a tűz előtt, Mint álom előttünk, mint füst a szél előtt; Vagy sebes forgószél mint hajtja az fölyhőt, Úgy tünsz el előttünk s kivánságunk előtt.</p>	<p>EPIKUS HASONLAT</p>
<p>J)</p> <p>7. Az nagy mindenható az földre tekinte, Egy szemfordulásból világot megnézé: De leginkább magyarokat észben vette, Nem járnak az úton, kit fia rendelte.</p> <p>8. Látá az magyarnak állhatatlanságát, Megvetvén az Istent, hogy imádna bálványt; Csak az, eresztené szájára az zablát!</p>	<p>ISTENI BEAVATKOZÁS = DEUS EX MACHINA</p>

Csak az, engedné meg, tölthetné
meg, torkát!

(...)

11. Megindult ezekért méltán ű
haragja;
Azért Mihály arkangyalt magához
hivá,
És kemény haragjában így
parancsola:
Ű szentsége előtt arkangyal áll
vala.

(...)

20. Eredj azért, arkangyal, szállj le
pokolban,
Válassz egyet az haragos
fúriákban,
És küldjed el aztot szultán
Szulimánban,
Juttassa magyarokra való
haragban.

21. Én pedig töröknek adok oly
hatalmat,
Hogy elrontja, veszti az rossz
magyarokat,
Mind addig töri iga kemény
nyakokat,
Míg nem esmerik meg elhették
urokat.

VAGY:

78. Így az Isten előtt Zríni
esedezett;
Azért meghallgatá az ő
könyörgését.

Háromszor láttatott Zríniek feszület Hogy hozzá lehajlott, felevén ezeket:	
---	--

9. Képzeld el, hogy a várvédő Zrínyi a mai napon életre kel! A gondolattal már Mikszáth Kálmán is eljátszott, most te jössz! Írj körül három olyan dolgot Zrínyi szavaival, amit ő még nem ismer, de próbálja szavakba önteni! Mondd el körülírással, mi az a vonat, a bevásárló centrum és a televízió!

Olyan ez, mint a tabu nevű játék! Nem szabad kimondani az adott tárgyak nevét, de jellemzőik által le kell írnod őket. Ebben az esetben még azzal is eljátszhatsz, hogy Zrínyi Miklós nevében beszélsz, ezt beszédstílusával érzékeltetheted: egy büszke feudális nagyúr szólalhat meg régies beszédmódban! Ügyeskedj!

ⁱ körmondat: művészi szerkesztett többszörösen összetett mondat

ⁱⁱ acappella: hangszerkíséret nélküli kórusmű